

Hikmet GÖKMEN, Yrd. Doç. Dr.
DEÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

Uzun süredir ara verdiğimiz profil sayfalarımızın 50. sayıdaki konuğu, Mimarlar Odası'nın "IX. Ulusal Mimarlık Sergisi ve Ödülleri" programında Mimarlığa Katkı Dalı Başarı Ödülü alan Gürhan Tümer. İzmir'deki mimarlık eğitimine yoğun emek veren Gürhan Tümer, 1991 yılından bugüne Ege Mimarlık Dergisi'nde aktif olarak görev yapıyor

Gürhan Tümer ile Söyleşi

Hikmet Gökmen: Sizinle çok farklı ortamlarda birlikte olduk. Hocam oldunuz, fakültede birçok şeyi öğrendiğim mesai arkadaşım oldunuz, çeşitli sempozyum organizasyonlarında, Ege Mimarlık Dergisi'nde birlikte çalıştık. Sizi uzun yıllardan beri, 1977'den bu yana tanıdığım için, Yayın Kurulu'nda Profil olarak sizin seçilmeniz ve bu söyleşiyi benim yapacak olmam beni çok mutlu etti. Sizin son aldığınız ödül, kişisel olarak beni çok duygulandırdı. Onun paralelinde sizinle böyle bir söyleşi yapmak benim için çok keyif verici bir olay.

Gürhan Tümer: Teşekkür ederim.

H.G.: Öncelikle, çok kısa olarak bize özgeçmişinizi aktarabilir misiniz?

G.T.: İzmir'de doğdum. Hem de, İzmir'in bundan 5000 yıl önce kurulduğu yerde, Bayraklı'da. İlkokulu Bayraklı İlkokulu'nda, ortaokulu Saint Joseph Fransız Koleji'nde okudum. O zamanlar İzmir'de Fransızca eğitim veren lise olmadığı için, İstanbul'a gittim. Daha sonra da, İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi'nden mezun oldum.

H.G.: Anlattıklarınızı tarihleyebilir misiniz?

G.T.: 1961'de, lise ikinci sınıftayken, kazandığım bir bursla, AFS bursuyla Amerika Birleşik Devletleri'ne gittim. Orada, Illinois Eyaleti'nde, Chicago yakınlarındaki Libertyville High School'a devam ettim. Böylece, lise diplomamı Saint Joseph'den değil, High School'dan aldım. Mimarlık Fakültesi'ne 1963 yılında girdim. 1970'de mezun oldum ve İzmir'e dön-

düm. O tarihlerde İzmir’de mimarlık eğitimi yalnızca Buca’daki özel yüksek okulda yapılıyordu. Orada da ders verdim ama, kadrom Ege Üniversitesi’ne bağlı Mühendislik Fakültesi’ndeydi. O fakültede asistanken, Fransız Hükümeti’nin verdiği bir bursla, 1 yıl boyunca Paris’te Vincennes Üniversitesi’ne devam ettim.

H.G.: Paris’te akademik çalışmalar yapma olanağınız oldu mu?

G.T.: Orada derslere öğrenci olarak girdim. Sonra, o derslerin birkaçı burada doktora dersi olarak kabul edildi. Fransa’dan İzmir’e döndüğümde, Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi kurulmuştu. Oraya geçtim. Doktoramı 1976 yılında, Güzel Sanatlar Fakültesi’nde yaptım. 12 Eylül darbesinden sonra kurulan Dokuz Eylül Üniversitesi’ne bağlı Mühendislik-Mimarlık Fakültesi’nde çalıştım. Bizim fakültemiz, yani Mimarlık Fakültesi daha genç bir okul.

H.G.: Anladığım kadarıyla, akademik yaşamınız 1970’de başladı.

G.T.: Evet öyle. Diplomamı 1970 yazında aldım, aynı yılın sonbaharında asistan oldum.

H.G.: Felsefe okumak istemenizin bunda bir etkisi olabilir mi?

G.T.: Sanırım evet, etkisi vardı.

H.G.: Yine biraz öğrencilik yıllarınıza dönelim mi? Nasıl bir öğrenciydiniz?

G.T.: 5 yıllık okulu 2 yıllık uzatmayla 7 yılda bitirdim. 1 yarıyıl projeden "çaktım", ondan sonra 3 yarıyıl proje teslim etmedim. Ve o süre boyunca, büyük bir özgürlük içinde yaşadım, İstanbul’u bol bol gezdim, bol bol kitap okudum. Bu yaşam biçimi benim için çok verimli oldu. O dönemde edindiğim bilgileri daha sonraları kullandım. Örneğin, Kafka’nın mekân ilişkilerini incelediğim kitabımın kökenleri o yıllara kadar uzanır.

H.G.: Size çok sorulan bir soruyu sormak istiyorum. Bunu sık sık derslerde siz de tartışıyorsunuz. En azından ben öğrencilik yıllarımdan öyle hatırlıyorum. Sizce mimarlık nedir?

G.T.: Benim bir ilkem var: Mimarlığı tanımlamayı reddediyorum. Bir toplantıda bu soruyu soran kişiye, "Bilmiyorum" yanıtını verdim. Salondakiler biraz şaşırdılar. Kuşkusuz, mimarlığın

H.G.: Meslek olarak mimarlığı seçmenizdeki etken neydi?

G.T.: Bilinçli bir seçim yapmadım. O sıralarda bir akrabamızı, mimarlık okuyordu. Ailem onu çok beğeniyordu. O yüzden, benim de mimar olmamı istediler. Bense, Amerika’dan gönderdiğim mektuplarda, Paris’te, Sorbonne Üniversitesi’nde felsefe okumak istediğimi söylüyordum. Ama biliyorsun, "Felsefe karın doyurmaz" denilir. Ben de işte o engele takıldım. İster istemez, Teknik Üniversite’nin sınavına girdim ve kazandım. Gördüğün gibi, oldukça sık rastlanan bir meslek seçme öyküsü.

H.G.: İTÜ’deki okul ortamının daha sonraki meslek hayatınıza herhangi bir katkısı oldu mu? Yolunuzu seçmenizde, eğitimci olmanızda bu ortam sizi nasıl etkiledi?

G.T.: Bu doğrultuda, okul ortamından çok, kişilik yapımın, içgüdülerimin etkili olduğunu düşünüyorum. Öyle sanıyorum ki, "dışarıda", "piyasada" başarılı olamayacağımı hissettim. Sağa sola iş başvurusu pek yapmadım. Getirilen önerileri ya doğrudan, elimden tersiyle ittim ya da mülâkatlarda başarılı olmamak için elimden geleni ardıma koymadım. Bürolar, şantiyeler beni pek fazla çekmiyordu.

birçok tanımı var. Örneğin, "Mimarlık bina yapma, mekân düzenleme sanatıdır" diyebiliriz. Daha sofistike tanımlar da var. Örneğin Le Corbusier’ninki. Ama ben bunların hiç birini yeterli bulmuyorum. Onun için de, mimarlığı tanımlamamayı yeğliyorum. Böylesi daha gizemli oluyor.

H.G.: Meslek hayatınızın tamamını eğitim ortamında geçirdiniz. Bu yılları bize anlatabilir misiniz? İzmir’de mimarlık eğitimi nasıldı? 70’li yıllardan bu yana, hayatınızı etkileyen, yani kırılma noktaları diyebileceğiniz anlar oldu mu?

G.T.: Daha önce de söylediğim gibi, 70’li yılların başında, İzmir’de mimarlık eğitimi yalnızca bir özel okulda veriliyordu. Bu okulun düzeyi fena değildi. Bir bölümü İstanbul’dan gelen deneyimli hocalar vardı. Ama bir yandan da, üniversitede mimarlık eğitimi verilebilmesi için çalışmalar sürüyordu. Genelde bir oturmamışlık vardı. Biz asistanlara yol gösterecek hocalarımızın sayısı son derece azdı. Bir süre, inşaat mühendisliği öğrencilerine teknik resim dersi verdim. Böyle bir şey beni asla mutlu etmezdi ve etmedi. Benim mimarlıktan beklediğim bu değildi. Ben mimarlığın daha çok kuramsal, düşünsel yönleri üzerinde

yoğunlaşmak istiyordum. Bu olanağı kısmen de olsa elde ettiğim zamanın akademik yaşantımda bir kırılma noktası oluşturduğunu söyleyebilirim.

H.G.: Şu anki mimarlık eğitimi ortamını bir parça değerlendirebilir misiniz?

G.T.: "Eskiden her şey, bu arada mimarlık eğitimi de daha iyiydi, daha doğru bir biçimde yapılıyordu" diyenlere çok fazla katılmıyorum. Bence tıpkı bugün olduğu gibi, dün de iyi hocalar, iyi öğrenciler ve kötü hocalar, kötü öğrenciler vardı. Bugün Türkiye’de mimarlık eğitimi, gerektiğinden çok daha fazla yaygın. O nedenle, okullar, içinde buldukları çevreye bağlı olarak, büyük değişiklikler gösteriyorlar. Öğrencilerimiz açısından kötümser değilim. İyi öğrencilerimiz var. Benim gözlemime göre, kötü olarak nitelediğimiz öğrencilerin çoğunluğu, mimarlığa yatkın olmadığı için o durumda oluyor. Bu aksaklık, giriş sınavlarında yapılacak değişikliklerle bir miktar düzeltilebilir.

H.G.: Mimarlık eğitimi programlarında bir değişiklik yapılması söz konusu olsa, sizce ne tür değişiklikler yapılmalı? Bu konuda neler düşünüyorsunuz?

G.T.: Bizimki de dahil olmak üzere, mimarlık okullarının çoğunluğu, "tasarımcı mimar" yetiştiriyor. Dolayısıyla, mimarlığın felsefesi, çeşitli kuramsal yaklaşımlar oldukça eksik kalıyor. Mimarlık eğitiminin bu yönlerinin daha güçlendirilmesi gerektiğine inanıyorum. Bu eksiklik, yüksek lisans eğitiminde karşımıza apaçık bir biçimde çıkıyor. Öğrenciler, ele aldıkları konuyu, felsefi, kuramsal bir çerçeveye oturtmakta çok zorlanıyorlar.

H.G.: Çok farklı bakış açıları var. Mimarlığın sadece bir tasarım işi olduğuna inanan bir grup var; bir de, sadece tasarım olmaz, bunun başka şeylerle desteklenmesi gerekir diyenler var.

G.T.: Ben ikincilerdenim.

H.G.: Sizce tasarım eğitimi nasıl bir eğitim?

G.T.: Çok zor, nev-i şahsına münhasır bir eğitim. Bunu en be-

lirgin biçimde birinci sınıflara baktığımızda görüyoruz. Ben o sınıflara çok uzun yıllar, yaklaşık 15 yıl kadar girdim. Çocuklara hep şöyle diyordum: "Bizim cebimizde reçete yok. Size sorduğumuz soruların yanıtı tek değil. Her hocanız başka bir açıdan yaklaşabilir". Bu durum çocukları çok tedirgin ediyordu, onların büyük bir korkuya kapılmalarına neden oluyordu. Ama ne yapalım ki, işin doğası böyle.

H.G.: Biraz eğitimin dışına çıkalım. Sizin için önemli ya da ilginç olan anılarınız mutlaka vardır. Belki bunlar yine eğitimle ilişkilidir. Örneğin bir sınav anınız olabilir, ya da öğrencilerle birlikte yaşadığınız olaylar. Bunların birkaçını bizimle paylaşır mısınız?

G.T.: Şu an aklıma gelen bir tanesini anlatayım: Asistanlık dönemimde, bir sınavda gözcü olarak bulunuyordum. Öğrencilerden biri, "Abi, geri çekil de biraz kopya çekelim" dedi.

H.G.: Çekildiniz mi?

G.T.: Hayır. Çok kızdım. "Ne demek istiyorsun?" diye tersledim.

H.G.: Şimdi böyle bir durumla karşı karşıya kalsanız ne yaparsınız?

G.T.: Şimdi böyle bir durumla karşılaşacağımı sanmıyorum. Ama karşılaşıyordum, her halde kızmazdım, gülümserdim.

H.G.: Türkiye’deki mimarlık ortamını değerlendirir misiniz? Sizin rahatlıkla üzerine makale ya da kitap yazabileceğiniz bir konu. Türkiye’de nasıl bir mimarlık ortamı var? Nelerden etkileniyor?

G.T.: Bir yönüyle, Türkiye’de mimarlık çok kötü bir durumda değil. Batı’dakilere hiç de aşağı kalmayan başarılı mimarlarımız var. Ama her şeye karşın, dünya mimarlığında belirleyici değiliz. İzleyiciliğimiz, hattâ taklitçiliğimiz ağır basıyor. Ayrıca, avangardımız yok. Belli takıntılarımız var. Biraz tutucuyuz. Teknolojide geriyiz. Oysa Batı rahat durmuyor, sürekli yeni arayışlara giriyor. Bu durum, hem uygulama alanı, hem de kuramsal alan için geçerli. Ve bu, en azından Tanzimat’tan beri böyle. Evet, ülkemizde doğru düzgün yapılar var. Ama, dünya çapındaki bir sıralamada, bunların kaç tanesinin nerede yer alabileceği tartışılabilir. Bu tartışmadan çıkacak sonucun pek lehimize olacağını sanmıyorum.

H.G.: Bir İzmirli olarak, İzmir’deki mimarlık ortamına da biraz değinelim mi? İzmir Türkiye’nin neresinde?

G.T.: İzmir Türkiye’nin üçüncü büyük kenti ama, birçok alanda olduğu gibi, mimarlık alanında da, İstanbul’un, Ankara’nın çok gerisinde. İzmir, Türkiye’nin mimarlık gündeminde ağır basmıyor. Son 10 yılın, son 20 yılın en önemli yapıları arasında, İzmir’den örnekler göstermek çok kolay değil.

H.G.: Deneyimli bir eğitimci olarak, meslektaşlarımıza, meslekî ortamın iyiye gitmesi için neler yapmalarını önerirsiniz?

G.T.: Bildiğin gibi, bu sorunun klasik yanıtı, "Çok çalışmak"tır. Ayrıca, gündemi izlemek ve meslek etiğini her zaman göz önünde bulundurmaktır.

H.G.: Şu anda Egemimarlık Dergisi'nin 50. sayısı hazırlanıyor. Zaman içinde Yayın Kurulu'nda değişiklikler olmasına rağmen, siz tüm kurullarda yer almışsınız. Yani derginin geçmişini en iyi bilen kişilerden birisiniz. Geriye dönüp baktığınızda, Egemimarlık nasıl bir süreçten geçti?

G.T.: Egemimarlık, profesyonel bir kurum tarafından, amatörce heyecan duyan bir grup aracılığıyla çıkarılıyor. Böyle bir dergiyi 50 sayı sürdürmek kolay iş değil. Ama bu başarılıydı. Egemimarlık, bir kararlılığın, bir özverinin ürünü. Bence Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin en uzun soluklu başarılarından biri bu dergi. İçeriğine gelince: Derginin adını hak ettirecek yerel çalışmaların daha yoğunlaştırılması gerektiğini düşünüyorum.

H.G.: Bu doğrultuda somut önerileriniz var mı? Gerçi siz yayın kurulundasınız. Ama böyle bir ortamla tüm üyelerimize bunu duyurabiliriz.

G.T.: Ege Bölgesi'ndeki mimari çeşitliliğin dikkatle taranması, bölgedeki yerleşmelerde yer alan mimari mirasın öne çıkarılması, tanıtılması değerlendirilmesi gerekiyor. Ne var ki, böyle geniş kapsamlı bir çalışma için kadromuz yeterli değil. Piyasada çalışan genç meslektaşlarımız bu tür girişimlere pek sıcak bakmıyorlar. Yalnız ara sıra projelerini gönderdikleri oluyor. Ama bunların sayısı oldukça az. Sonra bir de, burada ayrıntılarına pek fazla girmek istemediğim bir nitelik sorunu var.

H.G.: Eğitim dışında, mesleğin hangi alanlarında çalışmalarınızı sürdürdünüz?

G.T.: Ağırlıklı olarak, mimarlığın, diğer disiplinlerle ilişkilerine ilgi duyuyorum. Özellikle, çoğunluğun, özellikle ülkemizde,

pek fazla dikkate almadığı kavramları, kuramları mimarlıkla ilişkilendirmeye çalışıyorum. Sıradan olmayan şeyleri arıyorum. Mimarlığa uzak gibi görünen alanlara kayıyorum. Onlarla mimarlığı bağdaştırmaya çalışıyorum. Örneğin, "Tevrat ve Mimarlık" başlıklı bir makalem var. Orada, bu kutsal kitabı bir mimar olarak okumayı ve deyim yerindeyse, Tevrat'taki mimari öğeleri ortaya çıkarmayı denedim.

H.G.: Meslekle ilgili yayınlanmış makalelerinizin dışında 8-10 tane de kitabınız var. Bunların dışında neler yaparsınız?

G.T.: Evet, kitaplarım var. Bunların bir bölümü mimarlıkla ilgili değil. Aralarında romanlar, öyküler, denemeler var. Ayrıca çeşitli sanat dergilerinde, kültür dergilerinde yayınlanmış yazılarım da var. Hobilerim yok; bahçeyle uğraşmam, koleksiyon yapmam. Eskiden çok gezerdim. Şimdilerde, evde masamın başında oturup çalışmayı yeğliyorum.

H.G.: Son aldığınız ödül, "Mesleğe Katkı Ödülü", sizi tanıyan kişiler olarak, bizleri de son derece gururlandırdı. Peki siz bu ödülü nasıl değerlendiriyorsunuz?

G.T.: Kuşkusuz mutlu oldum. Daha öte bir şey söylemem doğru değil.

H.G.: Yaşamınızda sizi etkileyen mimarlar, yazarlar ya da mekânlar oldu mu? Birçok yazar için bazı mekânlar önemlidir. O mekânlar onların yaşantılarının bir parçasıdır. Orada yazı yazmak, orada çay içmek gibi. Sizi böyle etkileyen mekânlar oldu mu?

G.T.: Mutlaka olmuştur. Örneğin Doğan Kuban ve İstanbul beni çok etkilemiştir. Ama yine de, daha geniş bir açıdan bakıldığında, olmazsa olmazlarım yok. Mekâna çok bağımlı değilim. Herhangi bir yerde çalışabilirim.

H.G.: İstanbul sizi hâlâ etkiliyor mu?

G.T.: Elbette. İstanbul Dergisi'ne yazılar yazarak hasret gidermeye çalışıyorum.

H.G.: Bütün bunların ve mimarlığın dışında, yaşantınızda sizi neler mutlu ediyor? O şeyler olmasaydı, ya da hayatınızdan onları çıkarttığınızda ne olurdu?

G.T.: Nerede olursam, ne yaparsam mutlu olurum diyen bir tip değilim. Ama yine de, mutluluğu çok değişik şeylerde arıyorum. Okumakla, yazmakla iç içe olmak yetiyor bana.

H.G.: 100. sayıda da birlikte olmak dileğiyle, söyleşi için teşekkür ederim.

G.T.: Ben de aynı şeyi diliyorum ve teşekkür ediyorum. □